

Dr. Varga Norbert

A magyar közigazgatás története

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege	kollokviummal záródó előadás
Tagozat	MKT-PN-17
Tárgyfelelős tanszék	SZTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Jogtörténeti Tanszék
Oktatók	Dr. Varga Norbert docens
Elérhetőség	6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 43. szoba Tel/Fax: (62) 544-385 E-mail: vargan@juris.u-szeged.hu
Tantárgyi kreditpontok	3
Követelmények	az adott tantárgy követelményei a tantárgy coospace színterén

A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

Az olvasóleckében megtalálható feladat megoldásához szükséges idő: kb. 30 perc

4. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom, tankönyv.
5. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
6. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

Kiváltságos kerületek

A **kiváltságos kerületek** (*districtus privilegiati*) státusza annyiban hasonlított a szabad királyi városokéhoz, hogy ki voltak véve a megyei és magánhatóság alól, közvetlenül az uralkodó fennhatósága alá tartoztak. Önkormányzati jogaik voltak, közigazgatási és bírósági ügyeiket maguk intézték.

1. Jászkun kerület: A 13. században letelepített kunok igazgatási egysége volt. Földjük mindvégig koronabirtok volt. Főhatóságuk közvetlenül a király, **1279-es** kiváltságaik értelmében a jászkunok főispánja és bírója a nádor lett. V. László király kun öltözkében való ábrázolása a Képes krónika egy miniatúráján

Mivel részt vettek a Dózsa-féle parasztfelkelésben az **1514:23. tc.** értelmében adómentességüket elvesztették.

1514. évi XXIII. törvénycikk

a kunok és jászok hasonlóképen bérfizetésre és szolgálattételre kötelezvék

Továbbá, hogy a kunok és jászok és a királyi felség többi jobbágysai, bárhol

lakjanak, (kivéve a szabad és fallal bekerített városokat) ezentúl az ország egyéb jobbágysai és parasztjai módjára kötelesek legyenek és tartozzanak mind bért fizetni, ajándékokat és kilenczedet adni, mind pedig szolgálatokat teljesíteni.

Az adómentességüket elvesztették a Dózsa-féle parasztháborúban történő részvételük miatt, amelyet követően kiváltságaikat 1655-ben szereztek vissza.

1655. évi XLIV. törvénycikk

meghatározása annak a módnak, a mely szerint a jobbágysok a kunok és jászok közül visszakövetelendők

A kunok és jászok közibe menekült szökevény jobbágysoknak a nádorispán vagy az ő kapitánya részéről való

visszakövetelésére nézve azt határozzák a rendek, hogy az 1635. évi 51. cikkelyben kijelentett büntetés alatt, ugyanazt a módot

és eljárást kell követni, a mely az 1638. évi 67. cikkely értelmében bármely jobbágy visszakövetelése tekintetében szokásos.

1. § A többire nézve a kunok és jászok maradjanak meg az ő korábbi gyakorlatukban és mentességeikben.

A nádori poszt be nem töltése idején a szepesi kamara gyakorolta az uralkodói jogokat felette. Élén a nádor vagy a király által kinevezett *főkapitány* állt. A kerületet három egység alkotta: *jász, nagykun és kiskun*. A 17-18. században a kincstár elzálogosította a Német Lovagrendnek. **1791**-től követeket küldhettek az országgyűlés karok és rendek táblájára.

2. Hajdúkerület: A hajdúkerület lakóit **Bocskai István** és utódai telepítették le és látták el kiváltságokkal. Önállóságukat **1622**-ben a diéta elismerte.

A katonai igazgatásra épülő önkormányzat évszázadok alatt nyerte el végső formáját. A Habsburgok alatt több kisebb terület elvesztette kiváltságait és beolvadt a vármegyei közigazgatásba. A nagyobb települések önállók maradtak. A hajdú *universitas* már egy városihoz hasonló, katonai jellegétől megtisztított polgári önkormányzati szervezet legfőbb egysége volt. Élén a *főkapitány* állt, aki mellett választott tisztviselők intézték az ügyeket. **1791**-től diétai képviselőhez jutottak.

3. Szepesi szász városok: Közösségük már a Mohács előtti Magyarországon is külön kormányzati egységet alkotott. A 24 szász városból Zsigmond 1412-ben 13-at elzálogosított Lengyelországnak. A megmaradt városok elvesztették önállóságukat, vármegyei ellenőrzés alá kerültek. 1772-ben a városok visszakerültek és kiegészültek 3 új településsel (Gnézda, Lubló és Podolin kamarai városokkal), ezek a városok alkották az ismét megszervezett szepesi városok kerületét. Élükön a maguk választotta gróf állt, gazdasági ügyekben azonban kamarai adminisztráció alatt állottak. Országgyűlési képviselőjük nem volt.

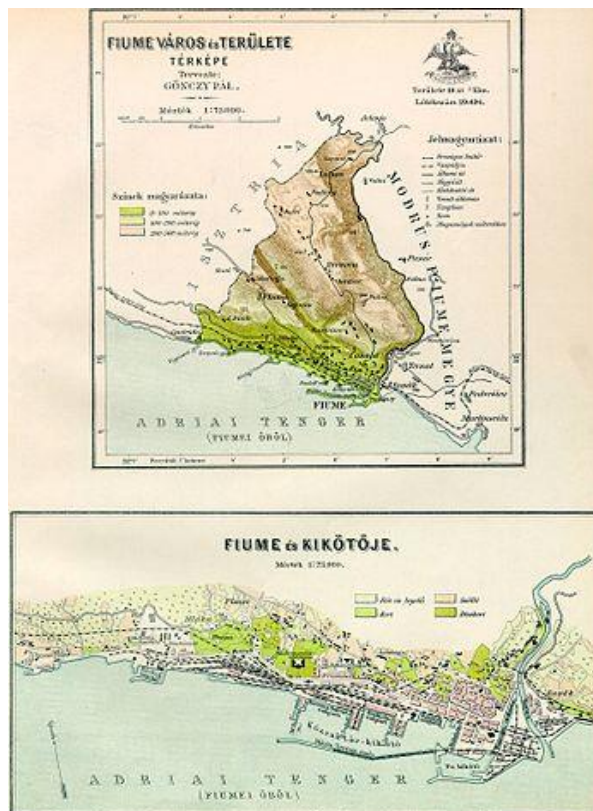
4. Tengermellék: Másnéven a magyar tengerpart, két kerületből állt: *fiumei és buccarii* kerületből. **Fiume** 1776-ban került a magyar koronához, 1779-től önálló testként tartozott a magyar királysághoz. Önkormányzatától a fellebbvitel közigazgatási ügyekben a magyar helytartótanács, törvénykezési ügyekben pedig a Kúria volt. Területe folyamatosan változott és hol Horvátországhoz, hol a Határőrvidékhez csatolták. 1807-től a magyar országgyűlésbe és a horvát tartománygyűlésbe is küldött követeket.

1807. évi IV. törvénycikk

Fiume város és kikötő beczikkelyeztetik; a fiumei kormányzónak a főrendek tábláján, Fiume város követeinek pedig a kk. és rr. tábláján ülés- és szavazatjog adatik

Hogy az ország karainak és rendinek lángoló vágya további halasztást ne szenvedjen: Ő szent felségének jóváhagyásával, Fiume városa és kikötője, melyet Mária Terézia felséges császárné és királynő külön oklevelével már az országba bekebelezett, a jelen törvénycikkely által az országhoz tartozónak nyilvánittatik. Egyszersmind pedig

1. § A fiumei kormányzónak az országgyűlés főrendi tábláján, Fiume város követeinek a karok és rendek tábláján megillető ülés- és szavazatjog adatik.

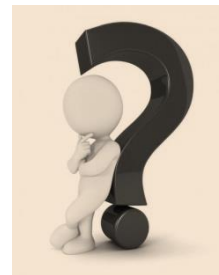

5. Szepesi tízlándzsás szék: Története a 13. századra vezethető vissza. Kormányzati önállóságot kapott annak fejében, hogy a király mellé tíz lándzsást köteles állítani. A vármegyei hatóság alóli mentességük miatt nevezték őket kisvármegyéknek is. Nem küldhetett követet a diétára. **1802-ben** a lakóit illető nemesi kiváltságokat megerősítve, a szék önállóságát az országgyűlés megszüntette, és betagolta Szepes vármegyébe.

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Melyek voltak a kiváltságos területek a rendi Magyarországon?
2. Milyen kiváltságokat kaptak a kunok?
3. Ki állt a hajdúkerület élén?
4. Mi történt a szepesi szász városokkal 1412-ben?
5. Melyik terület volt a magyar korona „önálló teste”?

AJÁNLOTT IRODALOM

MEZEY Barna: Magyar alkotmánytörténet. Budapest, Osiris, 2003. (ötödik kiadás) 154-155. pp.

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1279_augusztus_10_a_masodik_kun_torvenyek_kiadasa/